

הרב יצחק מרדכי הכהן רובין
 רב ומו"ץ בהר נוף עיה"ק ירושלים
 ודיין בבד"צ בראשות הגר"נ קרליץ שליט"א

השימוש בתמרוקים ומיני בשמים בפסח

נידון זה של שימוש בתמרוקי הנשים ומיני בשמים בפסח בא כבר בכתובים בדברי הפוסקים האחרונים והיות ויש בזה כמה נידונים חדשים גם ישנים ראינו לנכון לשוב ולשנות פרק זה בקצירת אמרים, ואין בדברינו אלא הצעת דברים לשאלה שרבים צריכים לה הן לשאלת הנשים והן למיני הזילוף שמזלפים בבתים ליתן ריח טוב בחדרים, שכל מיני הבישום מורכבים מאלכוהול שיתכן שיש בו חשש חמץ.

וישראל קדושים ונזהרים בפסח אף בדברים שמותרים מדינא ולכן אין כוונת הדברים לשנות ממנהגים שנהגו בהם או חומרות שהחמירו עליהם קהל ועדה, אלא לברר מה עיקר דינם של אותם מיני בשמים שאין עליהם ידיעה ברורה האם הם מכילים חמץ אם לאו, ולעניין מעשה הדברים מסורים לגדולי ההוראה שליט"א אשר מפיהם אנו חיים.

ויש לברר בזה כמה נידונים: [א]. גדר חמץ שנפסל המותר בהנאה בפסח. [ב]. דבר שעירבו בו חומר פוגם אלא שאפשר לחזור ולתקנו. [ג]. סיכה כשתיה. [ד]. נפסל מאכילה ואינו נפסל מסיכה. [ה]. השוואת תמרוקים ומיני בשמים לדין קופת שאור שיחדה לשיבה. [ו]. שימוש בתמרוקים בדרך של אינו מתכוין. [ז]. בירור המציאות של מקורות האלכוהול המשמשים על פי רוב לתעשיית התמרוקים.

חשש השימוש במיני תמרוקים המכילים אלכוהול

א. אלכוהול מופק ממינים שונים הן ממיני דגן הן מיין והן משאר ירקות כגון תירס, תפוחי אדמה וכו'. אלכוהול המופק מחמשת מיני דגן דינו כחמץ ואסור באכילה ובהנאה, והיות שהבסיס ברובם ככולם של מיני הבישום ומטהרי האויר תכשירי שיער לנשים קרם ידיים ומיני תמרוקים שונים, הוא אלכוהול יש לברר אם צריך לחוש שמא האלכוהול הנמצא באותם מיני בישום שמעוניינים להשתמש בהם בפסח הוא חמץ, וכל ספק בכה"ג בעינן להחמיר בו בפסח, אלא שכיון שבתהליך היצור מערבבים חומרים פוגמים בתוך האלכוהול, יש לדון האם מותר להשתמש בו בפסח.

ב. והנה קיימא לן שחמץ שנפסל קודם הפסח מותר בהנאה בפסח וזהו הדין המבואר בריש פרק כל שעה דף כא: אמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו. וכתב הרא"ש שם סי' א' דהיינו כגון שנפסל מאכילת כלב דומיא דפת שעופשה, והוסיף הרא"ש שהני מילי בהנאה אבל באכילה אסור אע"פ שבטלה דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור.

וכן נפסק בשו"ע אור"ח סי' תמ"ב סעיף ט' חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו ונפסל מאכילת הכלב או ששרפו באש (קודם זמנו) ונחרך עד שאינו ראוי לכלב או שייחדו לשיבה וטח אותו בטיט מותר לקיימו בפסח. ועיין בט"ז שם שכתב שסברת אחשביה היא מדרבנן.

מוריה, שנה שלושים, גליון ה—ז (שנג—שנה), אדר תש"ע

ג. והנה לא נתבאר להדיא בכל דבר ודבר מהו שיעור הפגימה שמחשיב לחמץ כנפסל מאכילת כלב, ומצינו בדברי התרה"ד סי' קכ"ט שדן אודות דיו המבושל בשעורים שמותר לכתוב בו בפסח ונפסק להלכה בשו"ע סי' תמ"ב סעיף י', וטעם ההיתר דכיון שמערבים בתוכם עפצים ושאר דברים המרים א"כ בודאי השכר פגום ונפסל משתיית כלב ולכן מותר ליהנות ממנו ולכתוב בו בפסח.

וא"כ הדין נותן שכל מיני התמרוקים והסבונים ומשחות ומיני ספריי ובשמים שמערבים בהם חומרים מרים גם הם בכלל נפסל מאכילת ושתיית כלב ומותר לקיימם וגם ליהנות מהם בפסח.

ד. ואין לומר בזה סברת "אחשביה" ונימא דמכיון שהאדם החליט להשתמש בהני תמרוקים א"כ אחשביה לחמץ שבתוכם, דלא מצינו סברת אחשביה אלא באכילה דבזה שייך למימר שאם האדם החליט לאכול דבר שנפסל מאכילת כלב שמע מינה דחשוב אצלו, אבל כל שימוש אחר שאינו שימוש של אכילה הוי כשאר הנאה דשריא וכמו שמותר ליהנות שאר הנאות מחמץ שנפסל, ולא אמרינן שעצם השימוש בדבר שנפסל משווה ליה לחמץ, ה"נ הנאה זו שריא.

נמצינו למדים שכל דבר שנפסל מאכילת כלב לפני הפסח מותר ליהנות ממנו בפסח, ואם בא לאוכלו כתבו הראשונים שהדבר אסור דאמרינן בזה סברת אחשביה.

אחשביה באינו מתכוין

ה. עיין בדברי תרה"ד סי' קכ"ט שדן בעניין דיו הנעשה משעורים שנפגם לפני הפסח, דשרי לכתוב בו בפסח, וכתב דלא חיישינן שמא ישכח הסופר ויתן קולמוסו לתוך פיו כדרך הסופרים, ויעבור על אכילת חמץ בפסח כדין האוכל חמץ פגום, וטעמו דכל דין אחשביה הוא דוקא כשאוכלו בכוונה משא"כ בזה שאוכלו שלא בכוונה אין קפידא. ומזה יש ללמוד לגבי מיני אודם שהנשים שמות על שפתיהן שאם האודם נפסל מאכילת כלב, אזי אין לחוש שמא יכנס מעט מהאודם לתוך פיה, דכיון שהדבר נעשה בלי כוונה, אין לחוש בו דומיא דדיו הנ"ל.

סיכה כשתיה

ו. אלא שלכאורה יש לעיין בדין זה שכתבנו שכל מיני התמרוקים שהחמץ שבהם נפסל מאכילת כלב מותרים בשימוש כיון ששימוש זה אינו שימוש אכילה, מדין סיכה כשתיה, שנחלקו בו הראשונים, עיין תוס' יומא דף עז. ונדה דף לב: ועיין ש"ך בנקה"כ יור"ד סי' קי"ז מה שהאריך בזה, ועיין רמ"א סי' שכ"ו גבי רחיצה בסבון ובחלב בשבת ועיין בהגר"א שם שנקט כדעת הראשונים שנקטו שדין סיכה כשתיה נאמר אף בחלב ולא רק בשמן, וכן הוא נוהג בכל האיסורים ולא רק לגבי יום הכיפורים ותרומה ואיסורי הנאה, והבה"ל שם הביא דמנהג העולם להקל בבורית העשוי מחלב ורק איזה מדקדקין זהירין בזה, והוסיף דאם מצוי להשיג בורית העשוי שלא מחלב בודאי נכון לחוש לדעת המחמירין.

והנה דין סיכה כשתיה כתבו הראשונים שהוא מדרבנן, דהיינו שאנו מתייחסים לדבר הנבלע בגוף כשתיה והוא אסמכתא מדכתיב "ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". ורבים התקשו בדברי הפוסקים שחששו לסיכה כשתיה בבורית, שאף אם נקטינן דסיכה כשתיה, היינו שאנו דנים שכל דבר שנבלע בגוף כאילו נכנס דרך הפה, מ"מ כל זה בדבר

שאינו פגום אבל בבורית שנפסלה מאכילת כלב מהכ"ת נימא שיש בה איסור סיכה שהרי כיון שנפגמה תו אין עליה שם אוכל כלל ופקע ממנה שם איסור, ומי שיאכל בורית כזו אין בו איסור, אי לאו סברת אחשביה, וכאן שאין הוא אוכל אלא סך מהכ"ת ייאסר [וזה פשוט לפי סדר עשיית הבורית במשך כל השנים שהוא נפסל מאכילת כלב, עיין בדברי הצמח צדק סי' צ"א שתיאר את סדר עשיית הבורית]. ובשלמא בחלב שהוא ראוי ואינו נפסל שפיר שייך לדון סיכה כשתייה אבל בדבר פגום מנלן, ותמה אמאי לא חילקו בזה בין חלב לבין בורית. ועיין פר"ח שם סי' קי"ז ש"כ ד' שכתב שאף לפוסקים האוסרים סיכה כשתייה מ"מ יש להתיר לרחוץ בבורית אע"פ שהוא עשוי מחלב לפי שהוא פגום.

והיו שרצו ללמוד מהכא שלהנך פוסקים הנוקטים שסיכה כשתייה, כל זמן שהמאכל נפסל מאכילה ולא נפסל מסיכה עדיין שמו עליו לעניין סיכה ולא חשיב פסול לעניין סיכה, ויל"ע בסברא זו שיש בה קצת מקושי ההבנה שיצא דבר תימה שאם האוכל הפגום יכנס לפיו של האדם שלא בכוונה, בגוונא שאין בזה אחשביה, לא יעבור איסור כלל ואם יסוך על גבי גופו יעבור איסור, והנה בגוונא שמאכל נפסל מאכילה ולא נפסל משתייה, הדעת נותנת שאין עליו שם נפסל שהרי חזי לתשמישו, וא"כ יתכן לחדש ולומר שאם יש למאכל שימוש נוסף של סיכה ומשימוש זה הוא לא נפסל, אזי לגבי שימוש זה הוא נחשב כמתוקן, ולכן עד כמה שאנו דנים סיכה כשתייה אזי י"ל שהרי זה כשותה דבר שלא נפגם משתייה. אלא שאכתי חידוש הוא להתייחס לסיכה כשתייה ממש לעניין דין זה של דבר פגום.

ועיין בדברי החזון איש דמאי סי' ד' אות י"ג שנסתפק בשמן של טבל שנפסל אי אמרינן ביה סיכה כשתייה או שמא לא אסרו סיכה אלא בדבר הראוי לאכילה וע"ע שם סי' ט"ו אות א' שכתב ששמן של טבל ששמו אותו בבורית ונפסל מאכילת כלב איסור להשתמש בו ואין חייב לעשרו, אמנם בהמשך דן החזון"א גבי שמן של תרומה שנפסל וכתב שכיון ששמן ניתן לאכילה ולסיכה, ולכן לא שייך לומר שתפקע שם תרומה אם עדיין ראויה לסיכה, ולכן אם נעשתה בורית משמן של תרומה אסורה היא לזרים, ולכאורה הדברים סתור אהדדי, והגר"ח קניבסקי שליט"א בדרך אמונה תרומות פי"א צה"ל ל"ו כתב ליישב דשאני טבל מתרומה עיי"ש. ודו"ז הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספרו מנחת שלמה ח"א סי' ס"ב אות ט"ז דן בדברי החזון"א הנ"ל וסיים שנראה לו שבורית פגומה שיש בה שמן של תרומה שנפסל שריא לזרים.

ולא מסתבר שסברת האוסרים היא שהסיכה נותנת דין "אחשביה" דכיון שסברא זו דאחשביה מצינו אותה דוקא גבי אכילה, וסיכה אף אם דינה כשתייה איננה כשתייה ממש עד שנאמר שהאדם שהחליט לסוך בדבר הפגום לא בטלה דעתו ונותן שם אוכל על המאכל הפגום, דדוקא מעשה אכילה שהוא מעשה חריג יש בכוחו לתת דין אחשביה אבל לא שימוש של סיכה.

ז. [והנה בהאי דינא שדבר שנפסל מאכילת כלב פקע איסורו מצינו דעות בפוסקים שעכ"פ מדרבנן אסור לאוכלו, והבאנו לעיל מדברי הרא"ש בפסחים שהוא מטעמא דאחשביה, אבל בתרה"ד סי' קכ"ט כתב בזה שזהו בחמץ שנפסל לפני זמן איסורו, אבל בשאר איסורי הנאה כגון יין נסך שכבר נאסר אסור ליהנות ממנו אף כשהוא פגום ולכן יהיה אסור להכניסו לתוך פיו, והיינו שהתרה"ד נקט שבסתם אסורי הנאה יש איסור דרבנן אף בגוונא שהמאכל נפגם ואינו ראוי לאכילת כלב, וכן נקטו גם המנחת כהן ח"א פ"ט והפרי תואר סי' ק"ג ס"ק ב', וסברתם שזו גזירה דרבנן כמו שגזרו אב"י אטו ב"י, ועיין

בספר בדי השולחן סי' ק"ג ס"א שהביא שזו מחלוקת בין הראשונים, עיי"ש. ובספר פר"ח יור"ד סי' ק"ג כתב שכל דבר שנפסל מותר באכילה אלא שיש בו משום בל תשקצו, ומשמע בחז"א אור"ח סי' קט"ז אות ז' שמצדד להקל בזה. וא"כ שמא י"ל דלהנך שיטות שנפסל אסור מגזירה דרבנן לאכילה [ולא מטעמא דאחשביה] שמא כל סיכה שדינה כשתייה בכלל האיסור, דאחרי שחכמים נתנו לזה שם מאכל מדרבנן א"כ אסור לסוך בו, וצ"ע].

ועל כל פנים סברא זו יש בה חידוש גדול לומר שאחר שהמאכל פגום לגמרי עדיין שמו עליו לעניין סיכה דמהכ"ת לעשות בזה פלגין, והפוסקים שדיברו בעניין הבורית לא ציינו בדבריהם שלמרות שהוא פגום מ"מ דעתם לאסור את הסיכה, וכל כה"ג היה עליהם לפרש דבריהם ולעמוד על החידוש, וצ"ע. ומנהג העולם במשך הדורות היה להקל בזה כמו שהעיד המשנה ברורה הנ"ל.

אמנם גבי חומרא דפסח יש החוששים להחמיר ולחוש להני דעות הסוברות שגם בדבר שנפסל מאכילת כלב אמרינן בו סיכה כשתייה.

ח. והנה בדין זה של סיכה כשתייה יש שדנו בדברי האוסרים בורית פגומה, דיש להבדיל בין סיכה שעניינה הבלעת השמן בגוף שעליה נאמר סיכה כשתייה והוא עניין "כשמן בעצמות", שכיון שנבלע בגוף יש לו דמיון לאכילה, משא"כ השימוש בבורית שכל עניינו שלא להבליע את החומר בגוף אלא עניינו להעביר את הזוהמא אינו עניין לסיכה כשתייה, והאידנא מצויים הרבה מיני סבון שכל ענינם להחדיר לעור חומרים שמטרתם לעדן את העור ובזה הדרינן לנידון סיכה כשתייה.

ונפק"מ בסברא זו לגבי מיני בשמים ותמרוקים וכו' שאין מטרתם כלל להיבלע בגוף אלא הגוף הוא רק הכ"ת להנחת הבושם עליו שבזה יש לדון שלא שייך כלל לנידון סיכה כשתייה.

נמצינו למדים שנידון זה של סיכה כשתייה בדברים שנפגמו במחלוקת היא שנויה, ואף שפשטות הסברא נותנת שכל שהמאכל פגום תו אין שם איסור עליו וכך היה מנהג הדורות כמו שהעיד המשנ"ב. וגם יש בזה סברא שלא שייך בסבון עניין סיכה כשתייה, מ"מ יש הנמנעים מלהשתמש בזה בגלל חומרא דחמץ.

האם מיני בושם נחשבים פגומים מאכילת כלב

ט. הנה יש שדנו שמיני בשמים שמעורבים בהם חומרי ריח וכו' אף שהם חריפים מאוד מ"מ לא חשיבי בגדר נפסל מאכילת כלב כיון שישנם אינשי התאבים למשקה משכר שבשעת הדחק שותים משקה כזה, [ועיין בשו"ת אגרות משה אור"ח ח"ג סי' ס"ב]. אלא שיש לדון בזה שמא אנשים אלה בטלה דעתן אצל כל אדם, גם האידנא לפי חוקי המדינות כל אלכוהול המיועד לתעשיית התמרוקים עובר תהליך של פיגול הפוסלו מאכילה וכדלקמן בסמוך.

חמץ פגום שאפשר לתקנו

י. כאמור לעיל החומר העיקרי במיני בשמים ומיני התרסיסים [ספריי] הוא אלכוהול שיתכן שמקורו בחמץ, אלא שכהיום כל מיני האלכוהול המיועדים לתעשיית התמרוקים והבשמים עוברים תהליך של פיגול והיינו שמכניסים בתוכם חומרים הפוגמים אותו מאכילה [והוא מחוקי המדינות], וא"כ אי נימא שלא אמרינן בזה סיכה כשתייה וכדלעיל

אות ז-ח, א"כ יש לומר דחשיב נפסל ולא נצטרך לחוש שיש אנשים השותים זאת דכיון שבודאי הכניסו בו חומרי רעל א"כ דינו כנפגם.

אלא שמצינו נידון באחרונים גבי חמץ שנפסל מאכילת כלב אלא שאפשר לחזור ולתקנו לאכילה על ידי שיוציאו את הדבר הפוגם ממנו, האם נחשב שהחמץ פסול, או שמא כיון שאפשר לתקנו תו לא פקע שמו ממנו. ונידון זה שורשו בדברי החוות דעת יור"ד סי' ק"ג במה שדן לבאר את דברי הרמב"ם גבי מאכלות אסורות שנפגמו ונסרחו, ועיי"ש בחוות דעת שחילק בין שני סוגי מאכל פגום, דיש מאכל שהוא נסרח ונבאש לגמרי עד שפקע שם איסור ממנו והוא בכלל מה דאיתא בגמ' ע"ז דנבלה שאינה ראויה לגר לאו שמיה נבלה, ויש מצב בו שהמאכל עצמו ראוי אלא שעירבו בו דבר מר, דאז לא אמרינן שפקע ממנו האיסור אלא שהאוכלו אינו לוקה כיון דחשיב שלא כדרך הנאה, ושורש ההבדל האם אפשר להחזיר את המאכל לקדמותו או לאו, ועיי"ן בדברי האחרונים שהאריכו בזה הללו אוסרים והללו מתירים, [ועיי"ן בדברי הגרי"ש אלישיב שליט"א מש"כ בעניין זה בקובץ תשובות ח"א סי' מ"ט ומה שהביא משו"ת דברי מלכיאל ומהחזון נחום], וממילא יש מקום לדון שאף אם החמץ מעורב בחומרים המפסידים אותו מאכילת כלב שמא נחוש שעדין אסור הוא בהנאה להנך פוסקים החוששים שאפשר לתקן את החמץ.

ולכן אף שהאידנא כל מיני האלכוהול המיועד לתעשיית התמרוקים עובר פיגול ונפסל לאכילת אדם וכדלעיל וא"כ יש לומר שכיון שהוא פגום אין בו חשש, מ"מ כל זה אם נקטינן שאזלינן בתר השתא שהחמץ פגום אך אי נימא שאפשר לתקנו א"כ נפל בבירא היתר זה של חמץ פגום בגוונא שאפשר לתקנו.

הכנסת רעל במאכל בגוונא שאינו משנה את טעמו ואת ריחו

יא. יש לעיין מה הדין במאכל שהוכנס לתוכו רעל, ואם מאן דהו יאכל את המאכל ימות, האם מאכל כזה נחשב פסול מאכילה, או דילמא כיון שאינו מאכל סרוח ואינו נבאש אזי אינו בגדר של נפסל, אלא שאסור לאכלו מפני הסכנה, אבל שם מאכל שלו אינו נפקע. [וגאון אחד שליט"א דן להוכיח שלא חשיב נפסל, מהא דאיתא בחולין דף נט: דבהמה שאכלה סם המות אינה טריפה אלא שאסור לאכלה מחמת הסכנה, ואת"ל שרעל גורם למאכל להיפסל אמאי משמיעה לן המשנה שהבהמה אינה טריפה הרי אף את"ל שיש לבהמה דין טריפה מ"מ אין איסור למי שאוכלה מחמת דהוי נפסל, ומוכח דהיכא שהמאכל אינו פגום בעצם אלא מעורב בו דבר אשר גורם סכנה למי שאוכלו אינו בגדר נפסל. ואולי יש לדחות דבהמה זו שאכלה סם המות, אין כל החלקים בבהמה מעורבים עם סם המות אלא כיון שאנו לא יודעים היכן מעורב סם המות לכן מספק אסרינן לאכול את כולה מחשש סכנה אבל יתכן שאותם חלקים באמת אין מעורב בהם סם המות, ולכן הוצרכו לדון לגבי בהמה זו אם היא טריפה או לא דאם היא טריפה א"כ אסור לאכול את הבהמה גם בלי חשש סכנה, ודו"ק].

כופת שאור שייחדה לשיבה

יב. איתא בגמ' פסחים מה: כופת שאור שייחדה לשיבה בטלה, וכתבו תוס' שם דאע"פ שראויה לאכילה כיון שאין מקיימין אותה לאכילה בטלה כמו לענין טומאה דאמרינן בחולין דף קכט. דבטלה אע"פ שראויה לאכילה. ועיי"ן שם בחולין ברש"י ד"ה שייחדה שכתב שבטלה מתורת חמץ ואינו עובר עליו בב"י ובב"י אלמא לאו אוכל הוא ונעשית כלי ומטמאה מושב.

מוריה, שנה שלושים, גליון ה-ז (שנג-שנה), אדר תש"ע

ונחלקו הדעות האם כופת שאור זו ראויה לאכילה או שמא איירי בכופת שאור שנפסלה מאכילה, ועיין שעה"צ סי' תמ"ב ס"ק ס"ח שמדייק מדברי הרמב"ם ומפשטות ריהטת הסוגיא שמייירי אף בראויה לאכילה. [ולכאורה יש להוכיח שמייירי בראויה לאכילה, שהרי בגמ' למדו מכאן לענין טומאת אוכלין ואי מייירי בנפסלה מאכילת כלב א"כ פשיטא שאינה מטמאה טומאת אוכלין, וצ"ע].

עוד נחלקו הפוסקים האם בעינן תרתי גם יחוד לשיבה וגם שטח פניה בטיט או סגי ביחוד בלבד, והכריע המשנ"ב שם שבעינן תרתי.

וחזינן שיש אפשרות שחמץ שראוי לאכילה שיהיה מותר ליהנות ממנו בפסח והוא ע"י שייחד אותו ויעשה מעשה שיבטל ממנו שם אוכל. ודע שכופת שאור זו אסורה באכילה ובפשטות אם יאכל אותה יעבור מן התורה ועיין חזון איש אור"ח סי' קט"ז מש"כ בזה. ובפשטות ההבנה בזה שכמו שיש ענין של ביטול בחמץ שאדם על ידי מחשבתו יכול לבטל חמץ גמור ה"ה שעל ידי מחשבה ומעשה יכול לבטל את החמץ ולתת לו שם של דבר אחר כגון הכא שם של כסא, אלא שבכל ביטול עדיין חששו חכמים שמא יבא לאוכלו אבל בכופת שאור שיחדה לשיבה וגם טח פניה בטיט תו אין לחשוש שמא יבא לאוכלו. וא"כ יש לדון בכל הני תמרוקים ומיני בשמים שאף אי נימא שהם ראויים לאכילת כלב ולא נפסלו מתורת חמץ וא"כ אסורים מחמת זה בהנאה בפסח, מ"מ יש לדון להתירם בהנאה מדין כופת שאור שייחדה וה"נ כיון שעירב בהם חומרים זרים וכן ייחדם לשימוש אחר, יש בזה תרתי לטיבותא, ומסתבר שהכנסת החומרים הפוגמים לא גרע מטח פניה בטיט, ואפשר דעדיפא מנייהו שהרי עירב בכולה את החומר הפוגם ואין לך ביטול גדול מזה. ולפ"ז אי לא חיישינן לסיכה כשתייה יהיה שרי להשתמש בהם בפסח, ועכ"פ בגוונא שאין לחוש משום סיכה כשתייה, ומכ"ש שאין איסור להשהותה בפסח.

ומכאן צ"ע על מה שהחמיר בשו"ת דברי מלכאל ח"ד סי' כ"ד אות מ"ג, וכן בסדר מכירת חמץ שלו, לכלול במכירה לנכרי את הבשמים וכל מיני תרופות אף אלו שנפסלו מאכילת כלב, וטעמו דכיון שאפשר להפריד את החומר הפוגם א"כ לא חשיב נפסל, ולכאורה אף אי נימא כסברתו דלא חשיב נפסל מ"מ לא גרע מקופת שאור הנ"ל שאפשר להחזירה למצבה הראשון, שהרי בתוכה יש חמץ הראוי שלא נפסל כלל, ומותר ליהנות ממנה בפסח וכ"ש שמותר לקיימה בתוך ביתו.

אלא שיש לעיין בדברי התה"ד סי' קכ"ט אמאי לא דן דשרי לכתוב באותו דיו השרוי בסממנין מדין כופת שאור, ואולי זו ואין צריך לזו קתני דכיון שנפסל תו אין שם אוכל עליו ושרי. [שו"ר בספר חוט שני למורנו הגר"נ קרליץ שליט"א שדן להתיר מיני איפור וכדומה וציין לסברא זו של קופת שאור שייחדה לשיבה, וכנ"ל].

כל דפריש מרובא פריש

יד. קיימ"ל דכל דפריש מרובא פריש וכן גבי חמץ שגוררתו חולדה אמרינן בגמ' פסחים דף ט' דכל דפריש מרובא פריש, וכן נפסק בשו"ע סי' תל"ט ס"א [ואף שכתב המשנ"ב בשם החק יוסף דכל זה לעניין שלא יצטרך בדיקה נוספת אבל לא לעניין היתר אכילה, דלעניין אכילה לא אזלינן בתר רובא בחמץ, עיין בספר חוט שני פסח פ"ז אות ו' שכל זה בחמץ בעין הניכר במקומו אבל בתערובת חמץ כן אזלינן בתר רובא ושכן מוכח באחרונים בכמה מקומות]. ולפי מה שביררו בשנים האחרונות האלכוהול שממנו ייצרו את הבשמים והתמרוקים אין מקורו בחמץ, ולפ"ז כל היכא שאנו מסופקים אם

המוצר מכיל חמץ יש לומר בו שבא מהרוב ולהתירו בשימוש, ויש לברר בכל שנה האם הרוב קיים.

העולה מהנ"ל:

ישנם סברות שונות שיש לדון בהם בעניין השימוש בתכשירים שיש בהם אלכוהול, והם: [א]. האם הדבר נפגם בגדר שאינו ראוי לאכילת כלב, ובפשטות חומרים אלו פגומים לגמרי, גם לרבות שהאלכוהול עובר פיגול המונעו באכילה, ואין לדון בזה סברת אחשביה כיון שאינו נעשה דרך אכילה, וגם לגבי מיני אודם ששמות הנשים אין לחוש שמא יכנס לפיהם דכיון שאינן מתכוונות לכך לא אסרו בזה. אלא שמצינו מחלוקת בין האחרונים בחמץ שנפגם שאפשר לתקנו האם דינו כפגום דאזלינן בתר השתא או שמא אזלינן בתר האפשרות שאפשר לתקנו.

[ב]. בענין סיכה כשתייה בדבר הפגום מנהג העולם כפי שהעידו הפוסקים היה להקל, גם יש לדון שמיני בושם ואיפור ששמות הנשים אינו בגדר סיכה, דכיון שאין מטרתן להבליע אותן בגוף אלא שיהיה מונח על גביו אין זה דומה לסיכת שמן]. אלא שיש החוששים לדעת המחמירין משום חומרא דפסח.

[ג]. יש לדון בכל מיני התרסיסים והבשמים והתמרוקים שמותרים בהנאה דלא גריעי מקופת שאור שייחדה לשיבה שמותר ליהנות ממנה בפסח, ועכ"פ מסתברא שמיני תרסיסים המיועדים לתת ריח טוב בבית שיש לדון בהם היתר מדין קופת שאור שייחדה לשיבה. ולפי סברא זו בודאי שאין איסור להשהותה בפסח, ואין צריך למוכרה לנכרי.

[ד]. לפי מה שנתברר בשנים האחרונות רוב האלכוהול בתעשיית התמרוקים מקורו מאלכוהול שאינו חמץ, ואם כנים הדברים אזי בכל ספק יש לומר כל דפריש מרובא פריש ויהיה מותר בשימוש. אלא שיש לברר בכל עת אם אכן הרוב קיים.

[ה]. ולענין מעשה שמעתי מכמה גדולי הוראה שליט"א שהעיקר לדינא בכל זה כדעת המתירין להשתמש בפסח במיני סבון ושמפו לשיער וכן שרי לנשים הרגילות בכך להשתמש בכל מיני תמרוקים ומיני איפור ומיני אודם ובושם, אף כשלא נתברר להדיא שאינם מכילים חמץ, ושיש החוששים בזה משום חומרא דפסח.

כאמור בראש דברינו אין במה שנכתב לשנות ממסורת בית אבות או ח"ו להקל במקום שנהגו להחמיר אלא לברר את עיקרי הדברים בקצירת אמרים.